

A BEILLESZKEDÉSI, TANULÁSI ÉS MAGATARTÁSI NEHÉZSÉGGEL KÜZDŐ TANULÓK EREDMÉNYESSÉGE

HEGEDŰS ROLAND

Debreceni Egyetem, Gyermeknevelési és Gyógynevelési Kar, Gyógynevelési Intézet

Beérkezett: 2021. július 16., elfogadva: 2022. január 30.

A hazai és nemzetközi szakirodalomban részletesen kutatott téma a tanulók iskolai teljesítménye és ennek befolyásoló tényezői, mint például családi háttér, iskolai jellemzők, de ezek a kutatások ritkán térnek ki a tipikustól eltérő tanulóakra. Vizsgálatunkban arra vállalkoztunk, hogy a beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséggel (BTMN) küzdő tanulók teljesítményét elemezzük fenntartó és nem szerint. A kutatásunkban a 2017 májusában felvett 6. osztályos tanulók matematika- és szövegértés-eredményeit elemeztük az Országos kompetenciamérés adatai alapján. Eredményeink szerint azt nem lehet egyértelműen meghatározni, hogy a tanulók melyik fenntartónál teljesítenek jobban. A nemek szerinti vizsgálat azt mutatja, hogy a fiúgyermekek jobbak ugyan a matematikai feladatokban, de ha a gyermeknél fennáll a matematikai nehézség, akkor kisebb a fiúk és a lányok teljesítménye közötti különbség.

Kulcsszavak: tanulói teljesítmény, fenntartó, nem, BTMN

A well-researched topic is in the international and domestic literature the school performance of students and its influencing factors, such as family background, school characteristics, etc., but most of these examinations and research were aimed at students with typical development. In our study, we undertook to examine the learning performance of students with integration, learning, and behavioural difficulties (ILBD) based on several aspects (maintainer, gender). In our study, we analysed the mathematics and reading results of 6th-grade students enrolled in May 2017 based on data from the National Assessment of Basic Competencies. It is not possible to determine clearly in which maintained school the examined children perform better. Boys with ILBD are also better at math tasks, but if the child has math difficulty, the difference in performance between boys and girls is lower.

Keywords: students' achievement, maintenance, gender, students with integration, learning and behaviour difficulties

Levelező szerző: Hegedűs Roland, Debreceni Egyetem, Gyermeknevelési és Gyógynevelési Kar, Gyógynevelési Intézet, 4220 Hajdúböszörmény, Désány István u. 1–9. E-mail: hegedusroland1989@gmail.com

Bevezetés

Régóta mérik, hogy milyen a tanulók matematika-, szövegértés- vagy természet-tudományos tudása (PIRLS, TIMSS, PISA). A mérések lehetővé tették, hogy a szakemberek összehasonlíthassák az egyes országok teljesítményét, hogy hol érnek el a gyermekek magas teljesítményt, hol jellemzők az alacsonyabb értékek, és mi állhat ezek hátterében. Hazánkban a 2000-es évek elején került bevezetésre az Országos kompetenciamérés (OKM), melynek során minden hatodik, nyolcadik és tizedik osztályos tanuló matematikai és szövegértési kompetenciáját mérik. Sok kutatás foglalkozik azzal, hogy mely tényezők befolyásolják a tanulók teljesítményét, viszont az olyan kutatások ritkák, amelyek a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő (továbbiakban BTMN) tanulók eredményeire irányulnak. Jelen tanulmány célja ezen tanulói csoport matematika- és szövegértés-eredményének mélyebb vizsgálata, kiemelten fókuszálva az iskola fenntartója és a nemek szerinti különbségekre.

A BTMN fogalma és jellemzői

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 4. §-a szerint az a gyermek tekinthető beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel (BTMN) küzdőnek, akit a szakértői bizottság annak nyilvánít. Az ilyen gyermek életkorához képest alul teljesít, a társas kapcsolatai és a közösségbe történő beilleszkedése problémás, tanulási, illetve magatartási nehézségek jellemzők rá, személyiségfejlődése sem a megfelelő irányban és ütemben halad, de még nem sajátos nevelési igényű.

Sokszor a tanulási zavar és a BTMN kategóriát összekeverik, pedig a tanulási zavaroknál – amik a sajátos nevelési igény (SNI) kategóriába tartoznak – valamilyen neurológiai, idegrendszeri eltérés áll fenn, míg a BTMN esetén nincs ilyen jellegű eltérés, hanem pedagógiai, pszichológiai vagy környezeti tényezők húzódnak meg a háttérben (Pinczésné 2018; Bíró 2020). A BTMN tehát még nem tartozik az SNI kategóriába, így nem tartozik a fogyatékoság kategóriájába sem, hanem egy enyhébb, leküzdhető problémát jelölnek vele (Lányiné 2006; Torda 2006). A tanulási teljesítményben hasonlóak lehetnek a BTMN és tanulási zavarral küzdő gyermekek, de a teljesítményeltérést kiváltó okok eltérőek (Köpatakiné–Dékány 2006; Bíró 2020).

A gyógypedagógiában használt tanulási elmaradással/gyengességgel azonosítható a beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézségű tanulók kifejezésnek a tanulási része, amire jellemző, hogy a gyermek a kultúrtechnikákat nehezebben tanulja meg, a különböző tantárgyakban lemarad társaitól, gyakran viselkedésbeli problémája van, és intelligenciaszintje általában alacsonyabb az átlagnál (de magasabb mint 70 IQ, ami az értelmi fogyatékoság felső határa) (Mesterházi–Gereben 2006). A tanulási elmaradás/gyengesség becslést gyakorisága a szakirodalom alapján a tankötelesekorú népességben 10% körül van (Mesterházi–Szekeres 2019).

A tanulási elmaradású/gyengességű gyermekekre jellemző, hogy a tanulási motivációjuk alacsony, figyelmük nem tartós, gyakran fáradékonyak, amit a pedagógusnak figyelembe kell venni a fejlesztésük során. A gyermekeket átlag alatti iskolai teljesítmény jellemzi, munkatempójuk lassú, az egyes információkat nehezen tudják átalakítani, korábbi ismereteikkel összekapcsolni, az összetett feladatokat, és több, egymás utáni

lépést igénylő feladatmegoldást nehezen hajtanak végre. Az iskolai kudarcok miatt önértékelésük alacsony, szociálisan éretlenek, így viselkedésük nagyon változó, ami a két véglet között mozoghat: lehetnek visszahúzódnók vagy nagyon agresszívek (Mesterházi–Szekeres 2019). A BTMN gyermekek magatartása azokat a jellegzetességeket mutatja, melyeket a magatartási zavarral küzdő gyermekeké, de ezek a tünetek nem érik el a BNO kritériumrendszerben támasztottakat, így a gyermek nem minősíthető sajátos nevelési igényűnek (Pinczésné 2018).

A beilleszkedési és magatartási nehézségekkel küzdők esetében a probléma az iskolai élethez való alkalmazkodással, a társaikkal való együttműködéssel kapcsolatos, aminek a hátterében több ok is állhat. Egyrészt a gyermek egészséges fejlődéséhez szükséges külső/belső feltételrendszeréből adódhat, másrészt valami rendellenesség is lehet a biopszichoszociális folyamataiban (Felleginé 2004; Bíró 2020).

A tanulói teljesítmény különbségei az iskola fenntartója és nemek szerint

Az iskola fenntartója meghatározója lehet a tanulói eredményességnek, de ezzel kapcsolatban nincs egységes álláspont. Több kutató (Coleman et al. 1966) mellett érvel, hogy az egyházi fenntartású intézményeknek hozzáadott értékük van az oktatáshoz, ezért jobbak az intézményeikben az eredmények, míg más kutatók (Elder–Jepsen 2014) mellett érvelnek, hogy szelektálnak a tanulók között, és ez az oka a jobb teljesítményeknek.

Magyarországon sem egységes az álláspont, például Barta (2009) eredményei szerint a felsőoktatási intézmények által fenntartott iskolákban tanulók teljesítenek a legjobban, majd az egyházi iskolában tanulók, és a sor végén az állami, illetve egyéb fenntartású intézmények állnak. Rávilágított arra is, hogy az egyház és a felsőoktatási intézmények által fenntartott intézményekben magasabb az apák iskolai végzettsége, ami a felvételi szelekció következménye.

Az egyházi intézmények korábban az „elit” oktatást szolgálták, amit az is bizonyít, hogy nagy százalékban indítottak hat és nyolc évfolyamos osztályokat jobb társadalmi háttérű gyermekekkel. Ezek az osztálytípusok kisebb arányban jellemzők az állami, alapítványi vagy egyéb fenntartó által működtetett intézményekre. Az elmúlt években egyre több egyházi intézmény jelent meg a hátrányos helyzetű térségekben, azonban ezzel arányosan nem nőtt az egyházi intézményekbe bejutott hátrányos helyzetű gyermekek aránya, ami azt sugallja, hogy még mindig az elítéltésképzés lehet a vezető szerep (Hermann–Varga 2016). Hozzáteve, hogy az iskolák társadalmi háttérét illetően felekezetenként különbségek figyelhetők meg. Pusztai (2009) szerint az egyházi intézményeknek sajátos légkörük van, ami biztosítja a gyermekek magasabb teljesítményét, és a családi háttérnek kisebb szerepet tulajdonít, de megjegyzi, hogy kevesebb hátrányos helyzetű, halmozottan hátrányos helyzetű, valamint sajátos nevelési igényű gyermek tanul egyházi fenntartású általános iskolában, míg a középfokú oktatásban már növekednek ezek az arányok.

A PISA vizsgálatokban mérték a két nem közötti tanulói teljesítménykülönbségeket, s országonként más-más eltérések vannak a fiúk és lányok teljesítménye között, de általában igaz, hogy a lányok jobbak a verbalitást igénylő tantárgyakban, így a szövegértésben, míg a fiúk logikai képességei jobbak általánosságban, ezért ők a matematikában erősebbek (Marks 2008). Ezt a hazai OKM mérés is igazolta (Hegedűs 2020), mert

településtípustól, évfolyamtól függetlenül minden mérés esetében a lányok eredményei voltak jobbak a szövegértésben, míg a matematikában a fiúké (Szabó et al. 2018).

Tanulmányunkban csak a fentebb említett két változó mentén végeztük vizsgálatainkat, de természetesen a tanulói teljesítményre sokkal több tényező gyakorol hatást. Például a családi háttér (Burnet–Lampert, 2011; Sebestyén–Hegedűs 2017; Hegedűs 2020), a családszerkezet (Gyarmati 2011), a testvérek száma (Róbert 2004), a lakóhely kistérsége (Hegedűs 2016) vagy a tanulók motivációi (Józsa–Fazekasné 2007).

A kutatás bemutatása

Kutatásunkban azt vizsgáltuk, hogyan befolyásolja a BTMN típusa a tanulók szövegértési és matematikaeredményét, valamint milyen hatással van az intézmény fenntartója, illetve a tanuló neme a szövegértés- és matematikatelesítményre. Kutatási kérdésinkre két hipotézist fogalmaztunk meg:

1. Az egyházi iskolákban magasabb a BTMN tanulók teljesítménye.
2. A BTMN gyermekek esetében is igaz az, hogy matematikában a fiúk teljesítménye a magasabb, míg szövegértésben a lányoké.

Vizsgálatunkban a 2017. évi 6. osztályos OKM tanulói adatbázisát elemeztük, ami- ben 91 599 gyermek adatai találhatóak meg, és közülük 9 291 gyermek (10,1%) tartozik a BTMN kategóriába. A BTMN tanulók esetében elemeztük, hogy milyen teljesítménybeli különbségek vannak fenntartók és nemek alapján, valamint attól függően, hogy a tanuló milyen tanulási, magatartási problémákkal, nehézségekkel küzd. Az intézményeket fenntartójuk alapján három kategóriába soroltuk: állami, egyházi és egyéb fenntartású. A kutatásban először a BTMN különböző típusainak matematika- és szövegértés-eredményeit hasonlítottuk össze többdimenziós ANOVA vizsgálatokkal, majd fenntartók és nemek szerint is elvégeztük az elemzéseket.

A vizsgálat során a BTMN kategórián belül viszonyítottuk a tanulói teljesítményeket úgy, hogy az egyes nehézség jellemző-e a gyermekekre vagy sem. A jellemző csoportba az adott nehézséggel (például beilleszkedési nehézség) rendelkező gyermekek kerültek, a nem jellemzőbe pedig azok, akik a BTMN kategóriába tartoznak, de nem emiatt a nehézségük miatt. Abban az esetben, ha egy gyermekre több BTMN típus is igaz, akkor minden kategóriában szerepel.

A kutatás eredményei

Az eltérő BTMN kategóriákba tartozó tanulók eredményeinek különbségei

A matematikaeredményekben az írási, a magatartási és a beilleszkedési nehézség nem okoz nagy különbséget a BTMN kategórián belül. Az olvasási nehézséggel küzdő gyermekeknél már eltéréseket tapasztalunk, mert a teljesítményük szignifikánsan alacsonyabb, mint azoknak a BTMN gyermekeknek, akikre nem jellemző az olvasási nehézség. A számolási nehézség mutatja a legnagyobb különbséget a két csoport között matematikában, mert a számolási nehézségekkel küzdő gyermekek több mint 100 ponttal érnek el kevesebbet, mint azok a BTMN társaik, akiknél ez a nehézség nem áll fenn. A BTMN kategórián belül tehát az olvasási nehézség és a számolási nehézség

mutat negatív összefüggést a tanulók matematikateljesítményével, a magatartási, beilleszkedési és az írási problémák nem (1. táblázat).

1. táblázat: A BTMN gyermekek matematikateljesítményének bemutatása a kategórián belül

BTMN kategóriák	Jellemző	N	Nem jellemző	N	Szign.
Beilleszkedési nehézség	1348	999	1348	7449	0,836
Magatartási nehézség	1345	805	1350	7643	0,423
Írási nehézség	1349	6366	1349	2082	0,901
Olvasási nehézség	1341	6004	1370	2444	0,000
Számolási nehézség	1302	4550	1405	3898	0,000

Forrás: OKM 2017, saját szerkesztés

A szövegértés-eredmények kapcsán elmondható, hogy minden BTMN kategória esetében a nem jellemző csoportba tartozó eredmények szignifikánsan magasabbak (2. táblázat). A beilleszkedési nehézség esetében csak 20 pont a különbség a csoportok között, és hasonlóan kicsi a különbség a magatartási zavaroknál (27 pont), valamint az írási nehézségnél (22 pont). Az adatok szerint ezek a nehézségek kevésbé okoznak problémát a BTMN kategórián belül, viszont az olvasási nehézségnél 60, a számolási nehézségnél pedig már 70 pontnyi különbség látható. Tehát az olvasási és számolási képesség problémája okoz jelentősebb különbséget a BTMN kategórián belül. Hozzátevé, hogy azok esetében tapasztalható a legalacsonyabb pontérték, akik számolási nehézséggel küzdenek (1296 pont), és azoknál a legmagasabb, akiknek írási nehézségük van (1323 pont).

2. táblázat: A BTMN gyermekek szövegértés-teljesítményének bemutatása a kategórián belül

BTMN kategóriák	Jellemző	N	Nem jellemző	N	Szign.
Beilleszkedési nehézség	1310	1000	1330	7449	0,000
Magatartási nehézség	1304	804	1331	7655	0,000
Írási nehézség	1323	6373	1345	2082	0,000
Olvasási nehézség	1311	6012	1371	2447	0,000
Számolási nehézség	1296	4560	1366	3899	0,000

Forrás: OKM 2017, saját szerkesztés

Az eltérő BTMN kategóriákba tartozó tanulók eredményeinek különbségei fenntartók szerint

Fenntartónként vizsgálva a BTMN tanulók matematikaeredményeit (3. táblázat) látható, hogy az állami intézményekben tanul a BTMN gyermekek nagy része, míg legkisebb az arányuk az egyéb fenntartású intézményekben. A beilleszkedési nehézséggel küzdő gyermekek az egyéb fenntartású intézményben teljesítenek a legjobban (1386 pont), míg az egyházi iskolában a leggyengébb a teljesítményük (1325 pont), és ellentétben a másik két

fenntartótípussal, az egyházi intézményben tanuló, beilleszkedési nehézségekkel nem rendelkező gyermekek pontjai magasabbak (1361 pont) a beilleszkedési nehézséggel küzdőkénél. A magatartási nehézség esetében szintén az egyéb fenntartású iskolákban tanulók eredménye a legjobb (1409 pont), míg a nem jellemző kategóriában az egyházi intézményekben tanulóké (1361 pont). Az írási nehézségnél a matematikateljesítmények az egyházi intézményekben voltak a legjobbak (1362 pont), míg a leggyengébbek az egyéb fenntartásúaknál (1320 pont). Az olvasási nehézségnél az állami és az egyházi intézményekben a gyermekek matematikaeredményei egyformák (1341 pont), de az egyéb fenntartású intézmények itt is a leggyengébb teljesítményt mutatják. Hasonló mondható el a számolási nehézség kapcsán is: az egyházi iskolákban tanuló számolási nehézségekkel küzdő gyermekek teljesítenek a legjobban (1310 pont), amittől az állami iskolákban tanulók 9 ponttal, az egyéb fenntartásúban tanulók pedig több mint 50 ponttal maradnak el.

Összességében tehát az egyházi intézményekben tanulók jobban teljesítenek matematikából, ha írási, olvasási és számolási nehézségük van, míg a magatartási, illetve be-

3. táblázat: A BTMN tanulók matematikateljesítménye fenntartók szerint

BTMN kategóriák	Fenntartó	Jellemző	N	Nem jellemző	N	Szign.
Beilleszkedési nehézség	Állami	1351	867	1348	6379	0,000
	Egyházi	1325	126	1361	959	
	Egyéb	1386	6	1308	111	
Magatartási nehézség	Állami	1348	692	1349	6554	0,000
	Egyházi	1319	107	1361	978	
	Egyéb	1409	6	1307	111	
Írási nehézség	Állami	1348	5472	1351	1774	0,000
	Egyházi	1362	817	1341	268	
	Egyéb	1320	77	1298	40	
Olvasási nehézség	Állami	1341	5203	1367	2043	0,000
	Egyházi	1341	721	1387	364	
	Egyéb	1300	80	1337	37	
Számolási nehézség	Állami	1301	3909	1405	3337	0,000
	Egyházi	1310	576	1410	509	
	Egyéb	1258	65	1380	52	

Forrás: OKM 2017, saját szerkesztés

illeszkedési nehézségű gyermekek az egyéb fenntartókhoz tartozó iskolákban érnek el jobb eredményeket. Az egyes BTMN kategóriába tartozó diákok esetén elmondható, hogy az állami iskolába járók a matematikából elért eredményeiket tekintve valamennyi vizsgált kategóriában egyfajta köztes kategóriát töltenek be az egyházi és egyéb fenntartású iskolákba járó tanulók között.

A 4. táblázatban látható, hogy az egyéb fenntartású intézményekben tanuló beilleszkedési (1390 pont), illetve magatartási (1398 pont) nehézséggel küzdő gyermekeknek a

legjobb a szövegértésük, míg az egyházi intézményekben tanulók teljesítenek a leggyengébben (1301 és 1288 pont). Az írási (1337 pont) és számolási (1314 pont) nehézségeknél az egyházi intézményekben tanulók teljesítettek a legjobban, míg olvasási nehézségnél megegyező eredményt mutatnak az egyházi és állami intézményben tanuló gyermekek (1312 pont). Az állami és egyházi intézmények esetén megállapítható, hogy az egyes kategóriákba tartozók eredményei rendre alacsonyabbak azokénál, akik nem sorolhatók be az adott kategóriába, ugyanakkor az egyéb fenntartásban lévő iskoláknál ez csak az olvasási, illetve a számolási nehézség esetében figyelhető meg.

4. táblázat: A BTMN tanulók szövegértés-teljesítménye a fenntartók szerint

BTMN kategóriák	Fenntartó	Jellemző	N	Nem jellemző	N	Szign.
Beilleszkedési nehézség	Állami	1311	867	1329	6382	0,000
	Egyházi	1301	126	1349	962	
	Egyéb	1390	7	1283	115	
Magatartási nehézség	Állami	1306	691	1329	6558	0,000
	Egyházi	1288	107	1349	981	
	Egyéb	1398	6	1284	116	
Írási nehézség	Állami	1321	5473	1344	1776	0,000
	Egyházi	1337	820	1363	268	
	Egyéb	1293	80	1282	42	
Olvasási nehézség	Állami	1312	5204	1365	2045	0,000
	Egyházi	1312	724	1407	364	
	Egyéb	1248	84	1380	38	
Számolási nehézség	Állami	1294	3912	1364	3337	0,000
	Egyházi	1314	579	1377	509	
	Egyéb	1234	69	1362	53	

Forrás: OKM 2017, saját szerkesztés

Az eltérő BTMN kategóriákba tartozó tanulók eredményeinek különbségei nemek szerint

Nemek szerint minden nehézségnél a fiúk matematikaeredménye a magasabb (5. táblázat). A legjobb eredményt a beilleszkedési nehézségekkel küzdő fiúk érték el (1362 pont), míg a legalacsonyabbat a számolási nehézségekkel küzdő lányok (1299 pont). A beilleszkedési, magatartási, valamint írási nehézség soroknál nem mutatható ki szignifikáns különbség a jellemző és nem jellemző csoportok között. Az olvasási nehézséggel küzdő fiúk (1348 pont) nagyobb lemaradásban vannak azokról a fiúktól, akik nem küzdenek ilyen jellegű nehézséggel (1389 pont), míg a lányoknál ez a különbség jóval kisebb (12 pont). A számolási nehézségnél a legnagyobb, több mint 100 pont a különbség a nehézségekkel küzdő és nem küzdő csoport között (lányok 101 pont, fiúk 103 pont). A vizsgált csoportokra jellemző, hogy jelentős, szignifikáns különbséget az olvasási és a számolási nehézség megléte okoz.

5. táblázat: A BTMN gyermekek matematikateljesítménye nemek szerint

BTMN kategóriák	Nem	Jellemző	N	Nem jellemző	N	Szign.
Beilleszkedési nehézség	lány	1324	358	1336	3162	0,839
	fiú	1362	641	1359	4287	
Magatartási nehézség	lány	1313	218	1336	3302	0,423
	fiú	1357	587	1360	4341	
Írási nehézség	lány	1336	2449	1331	1071	0,901
	fiú	1358	3917	1368	1011	
Olvasási nehézség	lány	1331	2522	1343	998	0,000
	fiú	1348	3482	1389	1446	
Számolási nehézség	lány	1299	2277	1400	1243	0,000
	fiú	1304	2273	1407	2655	

Forrás: OKM 2017, saját szerkesztés

A nemek között a szövegértési eredményekben is szignifikáns különbség látható, a magatartási nehézségtől eltekintve mindenhol a lányok teljesítménye a magasabb (6. táblázat). A beilleszkedési nehézséggel küzdő fiúk és lányok között 4 pont a különbség, de ha azokhoz a BTMN gyermekekhez viszonyítjuk őket, akik nem ilyen nehézséggel küzdenek, akkor a lányok eredményei között nagyobb a különbség. A magatartási nehézségnél a fiúk teljesítménye egy ponttal jobb, mint a lányoké, az írási nehézség esetében azonban a lányok teljesítménye már 20 ponttal magasabb, mint a fiúké. Hasonló különbség található az olvasási nehézségnél, ahol a fiúkhöz képest 27 pont az előnyük. A számolási nehézséggel küzdő fiúk teljesítményei a legalacsonyabbak, a lányokétól való elmaradás is itt a legnagyobb, 44 pont. A számolási nehézségnél a legalacsonyabbak az értékek, tehát ez az, ami leginkább csökkenti a szövegértés eredményét a fiúknál (1276), kisebb mértékben, mint az írási (1315) vagy olvasási (1299) nehézség.

6. táblázat: A BTMN gyermekek szövegértés-teljesítménye nemek szerint

BTMN kategóriák	Nem	Jellemző	N	Nem jellemző	N	Szign.
Beilleszkedési nehézség	lány	1313	358	1344	3164	0,000
	fiú	1309	642	1321	4295	
Magatartási nehézség	lány	1304	218	1343	3304	0,000
	fiú	1305	586	1321	4351	
Írási nehézség	lány	1335	2450	1353	1072	0,000
	fiú	1315	3923	1337	1014	
Olvasási nehézség	lány	1326	2523	1378	999	0,000
	fiú	1299	3489	1367	1448	
Számolási nehézség	lány	1315	2279	1387	1243	0,000
	fiú	1276	2281	1356	2656	

Forrás: OKM 2017, saját szerkesztés

Összefoglalás

A kutatás első hipotézisében azt fogalmaztuk meg, hogy az egyházi iskolákban magasabb a BTMN tanulók teljesítménye, ami részben igazolódott. Nem lehet egyértelműen kijelenteni, hogy az egyházi intézmények teljesítménye jobb lenne, mert több esetben náluk látható a legmagasabb érték, de az is előfordul, hogy a három fenntartói kategória közül az egyházinál a legalacsonyabb. Megállapítható, hogy a beilleszkedési és magatartási nehézséggel küzdő gyermekeknek az egyházi intézmények nem tudnak olyan jó eredményt elérni, mint a másik két fenntartó; az írási, olvasási és számolási nehézség esetében azonban igen, sőt meg is haladják őket. Ennek a hátterében az is állhat, hogy ezek az intézmények nem vállalják fel a viselkedési nehézségekkel küzdő gyermekeket. A matematika és szövegértés eltérését az okozhatja az egyházi fenntartónál, hogy ide magasabb családi háttérű gyermekek járnak, a szakirodalom (Sebestyén–Hegedűs 2017) alapján pedig tudjuk, hogy a családi háttér a szövegértés teljesítményére nagyobb hatást gyakorol.

A szakirodalom (Marks 2008) alapján felállított második hipotézisünk, miszerint BTMN gyermekek esetében is igaz az, hogy matematikában a fiúk teljesítménye a magasabb, míg szövegértésben a lányoké, beigazolódott. A BTMN lányok eredményei jobbabbak voltak szövegértésben (kivételek a magatartási nehézség), míg a fiúk matematikajelölésükkel minden nehézségtípusnál meghaladták a lányokét.

A BTMN kategórián belül nagy különbségek vannak a különböző csoportok teljesítménye között. A matematikai területen lévő probléma függ össze leginkább a tanulók teljesítményével, ami miatt a gyermekeknek nemcsak a matematikaeredményei rosszabbak, hanem a szövegértésük is, így feltételezhetően a logikai gondolkodás képességének problémája áll az alacsony teljesítmények mögött. Az egyházi intézményekben tanuló BTMN gyermekek nem feltétlenül teljesítenek jobban a társaiknál, tehát nem igazolódtak a szakirodalmi megállapítások (például Coleman et al. 1966; Pusztai 2009) a szűkebb mintában, az viszont jól látható, hogy a tanuló neme meghatározó a szövegértés- és matematikajelölésükben.

IRODALOM

2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről.
- BARTA SZ. (2009) A 2006-os kompetenciamérés tizedik évfolyamos adatainak elemzése. *Educatio*, Vol. 18. No. 2. pp. 250–256.
- BÍRÓ E. (2020, ed.) *Szakmai ajánlás*. Budapest, ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar. https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozokrtatas/kerettanterv/BTMN_szakmai_ajanlas.pdf [Letöltve: 2020. 12. 27.]
- BURNET, B. & LAMPERT, J. (2011) Teacher education and the targeting of disadvantage. *Creative Education*, Vol. 2. No. 5. pp. 446–451. <http://dx.doi.org/10.4236/ce.2011.25064>
- COLEMAN, J. S., CAMPBELL, E. Q., HOBSON, C. J., MCPARTLAND, J., MOOD, A. M., WEINFELD, F. D. & YORK, R. L. (1966) *Equality of Educational Opportunity*. Washington (DC), U. S. Government Printing Office.
- ELDER, T. & JEPSEN, C. (2014) Are Catholic primary schools more effective than public primary schools? *Journal of Urban Economics*, Vol. 80. No. 1. pp. 28–38. <https://doi.org/10.1016/j.jue.2013.10.001>
- FELLEGINÉ TAKÁCS A. (2004) Problémás tanulók, okok és megoldási javaslatok. In: N. KOLLÁR K. & SZABÓ É. (eds) *Pszichológia pedagógusoknak*. Budapest, Osiris Kiadó. pp. 472–495.

- GYARMATI A. (2011) Családi-nevelési környezet és tanulói teljesítmény. A családban és a gyermekvédelmi rendszerben élő 8. és 10. évfolyamos tanulók tanulmányi kompetenciákban megjelenő különbségei. *Kapocs: A Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet Folyóirata*, Vol. 10. No. 1. pp. 56–62.
- HEGEDŰS R. (2016) Tizedik osztályos tanulók teljesítményének területi különbségei. *Iskolakultúra*, Vol. 26. No. 12. pp. 16–30.
- HEGEDŰS R. (2020) *Kompetenciák – Hátrányok – Térségek. Avagy honnan s hogyan jutnak el a hátrányos helyzetűek a felsőoktatásba?* Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó.
- HERMANN Z. & VARGA J. (2016) Állami, önkormányzati, egyházi és alapítványi iskolák: részarányok, tanulói összetétel és tanulói teljesítmények. In: KOLOSI T. & TÓTH I. GY. (eds) *Társadalmi Riport 2016*. Budapest, TÁRKI. pp. 311–333.
- JÓZSA K. & FAZEKASNÉ FENYVESI M. (2007) Tanulásban akadályozott gyermekek tanulási motivációja. *Iskolakultúra Online*, Vol. 1. No. 1. pp. 76–92. http://misc.bibl.u-szeged.hu/45527/1/iol_2007_001_076-092.pdf [Letöltve: 2019. 07. 08.]
- KÓPATAKINÉ MÉSZÁROS M. & DÉKÁNY J. (2006) Matematika, Erősségek-nehézségek, zavarok feltárása és a fejlesztés. In: ZSOLDOS M. (ed.) *(Gyógy)pedagógiai diagnosztika és tanácsadás*. Budapest, Oktatási Minisztérium. pp. 148–170.
- LÁNYINÉ ENGELMAYER Á. (2006) A (gyógy)pedagógiai vizsgálat fő elvei, gyakorlati kérdései és illeszkedése a komplex diagnosztikus folyamatba. In: ZSOLDOS M. (ed.) *(Gyógy)pedagógiai diagnosztika és tanácsadás*. Oktatási Minisztérium, Budapest. pp. 1–17.
- MARKS, G. N. (2008) Accounting for the gender gaps in student performance in reading and mathematics. Evidence from 31 countries. *Oxford Review of Education*, Vol. 34. No. 1. pp. 89–109.
- MESTERHÁZI ZS. & GERE BEN F. (2006) (Gyógy)pedagógiai diagnosztikai alapfogalmak – A tanulás és tanulási sikertelenség alapértelmezése. In: ZSOLDOS M. (ed.) *(Gyógy)pedagógiai diagnosztika és tanácsadás*. Budapest, Oktatási Minisztérium. pp. 22–48.
- MESTERHÁZI ZS. & SZEKERES Á. (2019) *A nehezen tanuló gyermekek iskolai nevelése*. Budapest, ELTE BGGYK.
- PINCZÉSNÉ PALÁSTHY I. (2018) A magatartási problémák és a drámapedagógusok. In: TOMA K., BENDARIK L. & PODLOVICS É. L. (eds) *Iskola a határon*. (Sárospataki Pedagógiai Füzetek). Eger, Liceum Kiadó. pp. 181–192.
- PUSZTAI G. (2009) *A társadalmi tőke és az iskola. Kapcsolati erőforrások hatása az iskolai pályafutásra*. Budapest, Új Mandátum Kiadó.
- RÓBERT P. (2004) Iskolai teljesítmény és társadalmi háttér nemzetközi összehasonlításban. In: KOLOSI T., TÓTH I. GY. & VUKOVICH GY. (eds) *Társadalmi Riport 2004*. Budapest, TÁRKI. pp. 193–205.
- SEBESTYÉN K. & HEGEDŰS R. (2017) Középközelgők idegen nyelvi, szövegértési és matematikai eredményeinek vizsgálata társadalmi és területi tényezők mentén. *Modern Nyelvoktatás*, Vol. 23. Nos 2–3. pp. 21–33.
- SZABÓ L. D., SZEPESI I., TAKÁCSNÉ KÁRÁSZ J. & VADÁSZ CS. (2018) *Országos kompetenciamérés 2017*. Budapest, Oktatási Hivatal.
- TORDA Á. (2006) Olvasás – Írás, Erősségek-nehézségek, zavarok feltárása és a fejlesztés. In: ZSOLDOS M. (ed.) *(Gyógy)pedagógiai diagnosztika és tanácsadás*. Budapest, Oktatási Minisztérium. pp. 130–147.

A cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje és az esetlegesen végrehajtott módosítások feltüntetésre kerülnek. (SID_1)